

ES budžeta reforma un KLP nākotne

Guna Salputra (LVAEI)

Diskusija ZM 2009.gada 8.aprīlī

Prezentācijas kopsavilkums

- Eiropas Savienības pašreizējais finanšu plāns 2007.-2013.gadam
- ES budžeta pārskatīšana
  - mērķis un process
  - prioritātes
  - viedokļi
- KLP nākotne saistībā ar ES budžeta prioritātēm

ES budžets -

Galvenais instruments **ES politikas mērķu sasniegšanai** divos līmeņos:

- Politikas jomu administratīvo izmaksu finansēšana (tiesību aktu izstrāde u.tml.),
- Politikas jomai nodrošināts finansiāls atbalsts.

Kritēriji ES budžeta izmantošanai:

- **decentralizācija**, bet dalībvalstu līmenī vien nav iespējams sasniegt mērķus,
- **proporcionalitāte** – izdevumu samērīgums ar ieguvumiem.

ES pašreizējais finanšu plāns 2007.-2013.g.

Budžeta finansēšana (1)

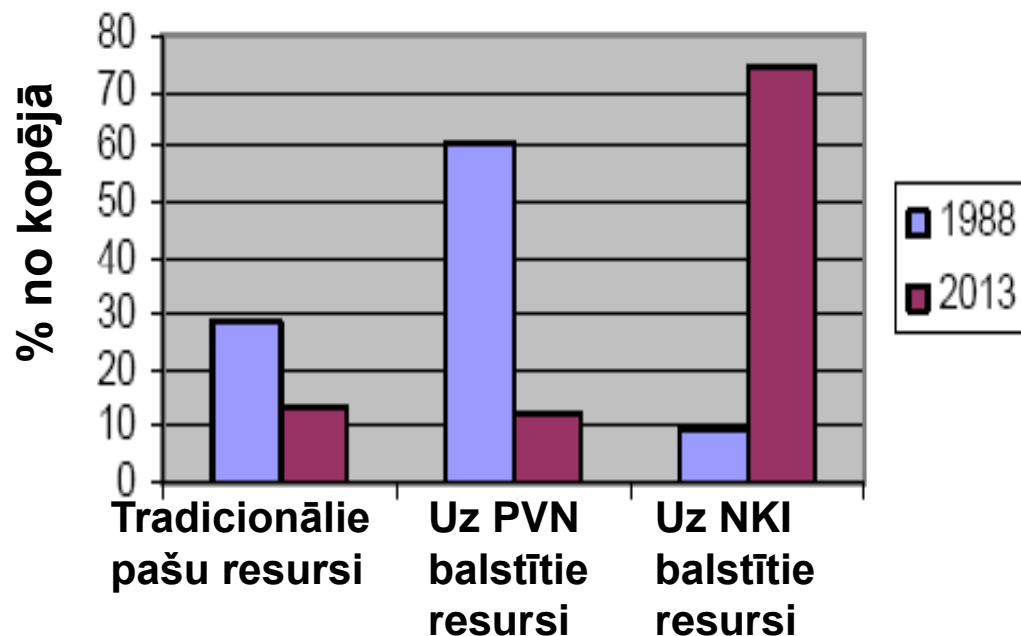
■ Finansēšanas resursi

- muitas nodokļi, lauksaimniecības nodevas (tradicionālie pašu resursi),
- valstu iemaksas, kas balstītas uz pievienotās vērtības nodokli PVN un nacionālo kopienākumu (NKI)

■ Iemaksu līmenis

- noteiktie “griesti” - 1,24% no NKI
- faktiskais - ~1% no NKI

Iemaksu struktūra (2013, salīdzinot ar 1988)

Avots: Eiropas Komisija

ES pašreizējais finanšu plāns 2007.-2013.g.

Budžeta finansēšana (2)

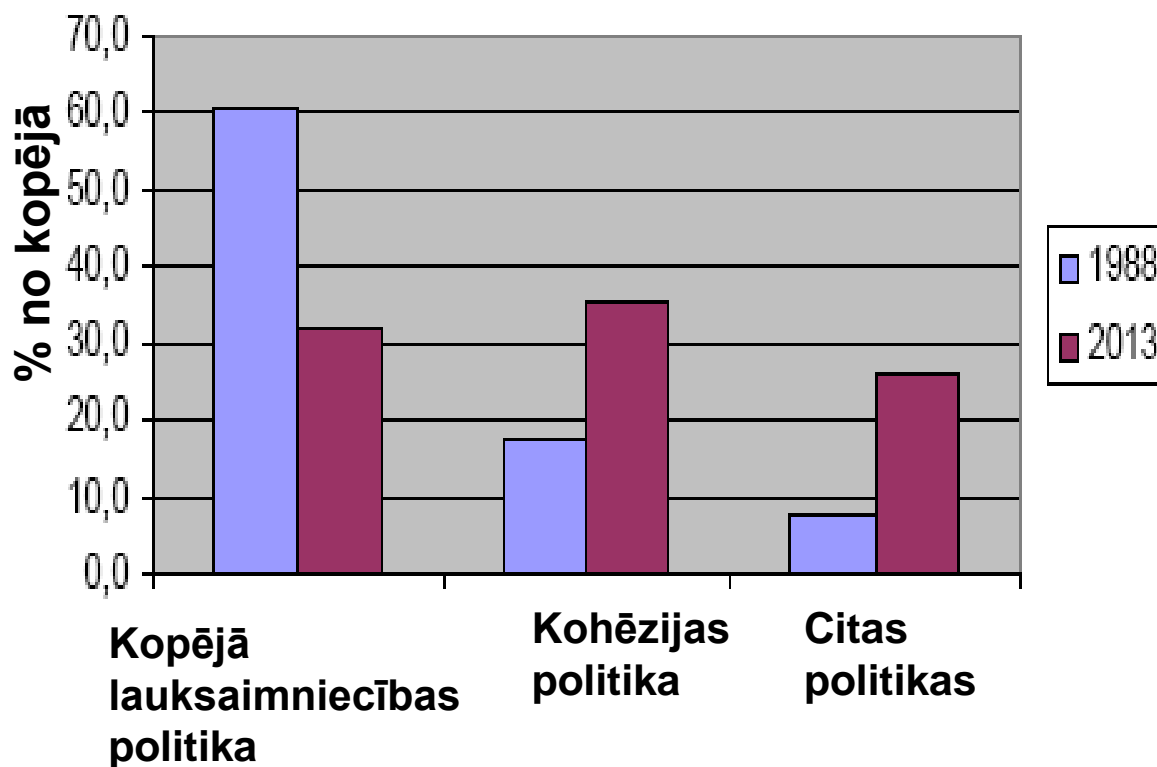
- Iemaksu korekcijas dalībvalstīm saskaņā ar pašu resursu Lēmumu Nr. 2007/436/EK
  - Apvienotai Karalistei – vēsturiski saglabāta 66% kompensācija starpībai starp iemaksām un saņemtiem līdzekļiem,
  - ikgadējs bruto samazinājums Nīderlandei un Zviedrijai attiecīgi 605 un 150 milj. EUR 2004. gada cenās, ko finansē visas dalībvalstis,
  - 0,30 % PVN balstīto iemaksu samazinātas likmes Austrijai - 0,225 %, Vācijai – 0,15 % un Nīderlandei un Zviedrijai – 0,10 %;
- Lielāko iemaksu īpatsvars ES budžeta finansējumā pa valstīm 2009.gadā
  - Francija 19%, Vācija 17%, Itālija 15%, Spānija 11%, Apvienotā karaliste 10% (pēc korekcijas),
  - pārējās valstis ~28%, t.sk., Latvija 0,24%

ES pašreizējais finanšu plāns 2007.-2013.g. Budžeta izlietojums

- ES budžeta plānotie izdevumi 2009.gadā – 133.8 mljrd. EUR, no tā
  - lauksaimniecībai un lauku attīstībai - 54,8 mljrd. EUR (~41% no ES budžeta)

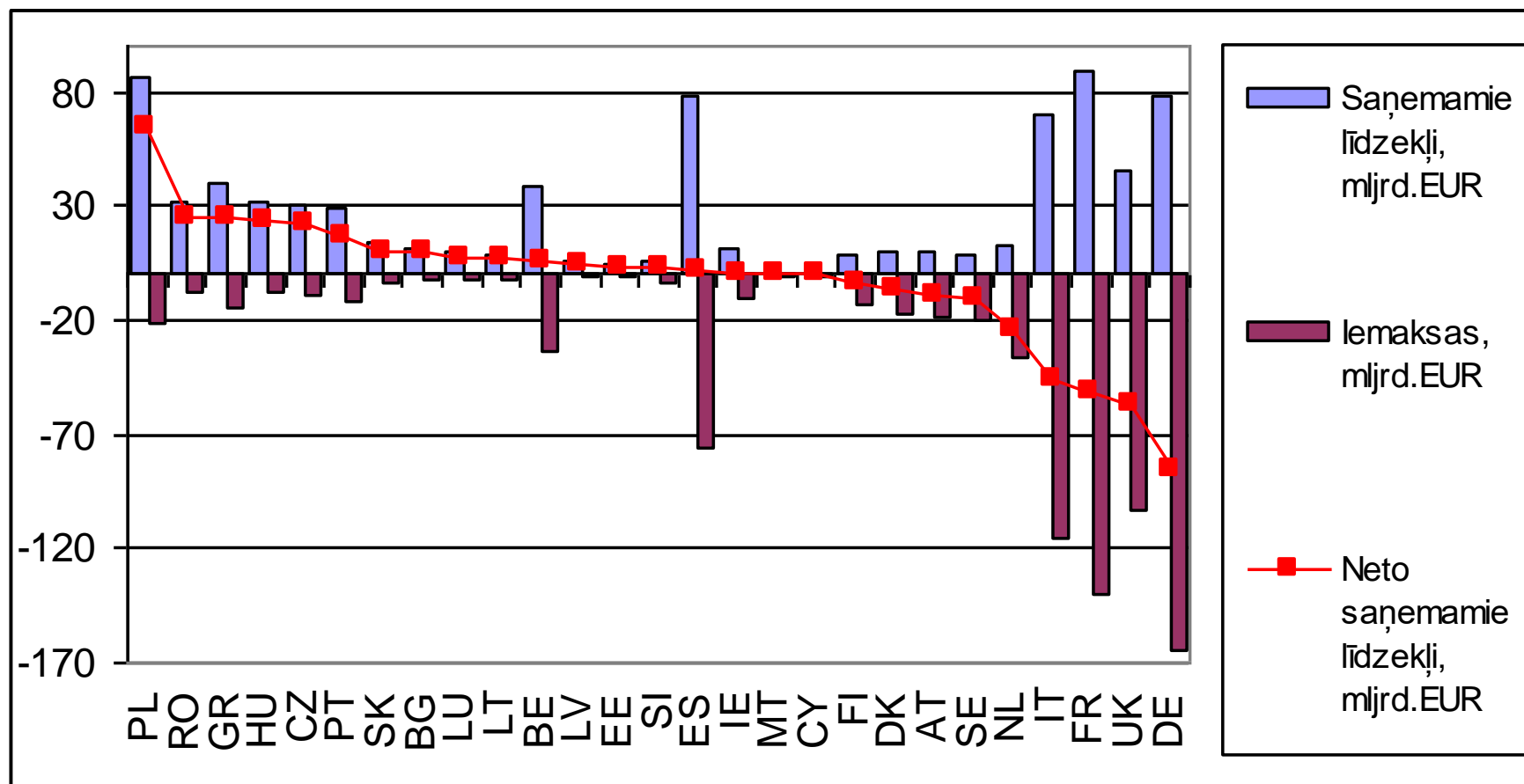
Izlietojuma struktūra (2013, salīdzinot ar 1988)

Avots: Eiropas Komisija

ES pašreizējais finanšu plāns 2007.-2013.g. Budžeta finansēšana un izlietojums*

* - provizoriski, neņemot vērā korekcijas;

avots: <http://www.openeurope.org.uk/research/budget07.pdf>

ES budžeta pārskatīšana

- Izveidojot pašreizējo finanšu plānu, 2006.gada maijā bija izteikts aicinājums Komisijai
„veikt budžeta pārskatīšanu attiecībā uz visiem ES izdevumu aspektiem, tostarp kopējo lauksaimniecības politiku, un resursiem, tostarp Apvienotās Karalistes atlaidi, lai 2008./2009. gadā sniegtu ziņojumu”.
- Pārskatīšanas mērķis
  - Noteikt ES izdevumu prioritātes
  - Atbilstoši prioritātēm koncentrēt līdzekļus tajās jomās, kur tie sniedz vislielāko ieguvumu

Budžeta pārskatīšanas process

■ 2007.gads

- septembris – EK Sabiedriskās apspriešanas dokuments *“Budžeta reforma – pārmaiņas Eiropā”*

■ 2008.gads

- EK pētījumu rezultāti budžeta finansēšanas un izlietojuma novērtējumam
- novembris - konference *“Budžeta reforma – pārmaiņas Eiropā”* – sabiedriskās apspriešanas rezultātu kopsavilkums

■ 2009.gads

- 27.-28.aprīlis – Čehijas prezidentūra “Finanšu perspektīva pēc 2013.gada, banku uzraudzība & kapitāla tirgus aizsardzība”
- EK ziņojums budžeta reformai (gatavo...)

Eiropas Komisijas pētījumi

- *“A study on EU spending”*

Pētījums par ES izdevumiem

- *“Meta-study on lessons from existing evaluations as an input to the Review of EU spending”*

Agrāk izdarīto pētījumu secinājumu metodoloģisks apkopojums kā ieguldījums ES izdevumu pārskatīšanā

- *“Financing of the European Union Budget”*

Pētījums par ES budžeta finansēšana

EK pētījuma* novērtējums budžeta finansēšanai

- Pašreizējā budžeta finansēšanas sistēma elastīgi nodrošina ieņēmumu un izdevumu līdzsvaru

- Priekšlikumi
  - finansēšanas sistēmas attīstībai - balstīties uz normatīvu pieeju un finansēšanas instrumentus un korekcijas vai vienādošanas mehānismus izvēlēties atbilstoši izvirzītiem kritērijiem,
  - finansējuma palielinājuma nepieciešamības risinājumam – iemaksas balstīt uz ES harmonizētu uzņēmuma ienākuma nodokli

- Ja tomēr ir nepieciešams veikt valstu iemaksu un saņemto līdzekļu korekcijas, labāk tās attiecināt uz ieņēmumu daļu, nevis radīt izkropļojumus izdevumu daļā

* - “ES budžeta finansēšana” (*“Financing of the European Union Budget”*)

EK pētījuma* priekšlikums par ES budžeta izdevumu prioritātēm

- Nākotnē kā nozīmīgākie novērtētie politikas jomu bloki:
  - Klimata pārmaiņas un enerģijas resursi,
  - Zināšanas un inovācijas,
  - Ārlietas un drošība

	Izlietojums 2007 (% no kopējā budžeta)	Budžeta izmaiņas	
		Pakāpeniski	Ekonomiski efektīvi
Mkroekonomika	0.4	0	0
Nodarbinātība un sociālie jautājumi	0.7	0	0
Kohēzijas politika	31.7	-	--
Konkurētspēja un vienotā tirgus politikas	0.6	0	0
Pētniecība un attīstība	3.5	+	++
Izglītība un kultūra	1	0	0
Vide	6.6	+	++
Lauksaimniecība un lauku attīstība	40.8	-	----
Zivsaimniecība un jūras lietu politika	0.7	+*	++*
Komunikāciju tīkli (enerģētika, transports, informācijas sabiedrība, pasts)	2.6	+	++
Veselības un patērētāju politika	0.4	0	0
Brīvība drošība un tiesiskums	0.7	0	0
Aizsardzība	n.a.	?	+
Ārpolitika un kaimiņattiecību politika	5.5	+	++

* - "Pētījums par ES izdevumiem" ("A study on EU spending")

** - pieaugums attiecināms tikai uz jūras lietu, nevis uz zivsaimniecības politiku

ES budžeta sabiedriskās apspriešanas rezultāti. Viedokļi

Piedalījušās galvenokārt valsts un sabiedriskās institūcijas no 26 valstīm, pārsvarā no Vācijas un Apvienotās Karalistes, iesniedzot ~300 **viedokļus*** par jautājumiem:

- Budžets kā prioritāšu maiņas rīks
- ES izdevumu pievienotā vērtība
  - **Politikas uzdevumi** – konkurētspējas uzlabošana, zināšanu un pakalpojumu ekonomikas veicināšana, energoapgāde, cīņa pret klimata pārmaiņām, atbildības uzņemšanās pasaules mērogā, migrācijas pārvaldība, pielāgošanās demogrāfiskajām tendencēm, nevienlīdzības un atšķirību samazināšana, drošības draudu risināšana
  - **Pamatprincipi** – ekonomikas efektivitāte (resursu koncentrācija), vides aizsardzība, pārtikas pietiekamības un nekaitīguma nodrošināšana, līdzsvarota ekonomikas un sociālā attīstība

* - Apspriešanas ziņojums SEC(2008) 2739

ES budžeta sabiedriskās apspriešanas rezultāti. Viedokļi

- Īstenojamās prioritātes un izmaiņas
  - **izdevumu prioritāšu pārorientēšana, samazinot izdevumus lauksaimniecībai, bet palielinot pētniecībai un enerģētikai,**
  - atbalsts kohēzijai, tomēr viedokļi par reformām šajā jomā ievērojami atšķiras,
  - ārējās politikas jomu nozīmes palielināšana – energoapgādes drošība, klimata pārmaiņu vai migrācijas ārējā dimensija, ES kaimiņattiecību un drošības politika
- Budžeta finansēšana
  - **Pašu resursu sistēma**
    - atbalsts ar PVN saistīto iemaksu atcelšanai,
    - kā alternatīvo resursu avoti - ienākumi no emisijas kvotu tirdzniecības, CO2 vai oglekļa nodokļa, enerģijas, degvielas vai petrolejas nodokļa, lidojumu nodevām, jūras transporta nodokļiem un mehānisko transportlīdzekļu nodokļiem
  - **Iemaksu korekcijas** – esošo izņēmumu un korekcijas mehānismu atcelšana
  - **Turpmākie finansēšanas modeļi** – kā populārākais jau pastāvošais uz NKI balstīts modelis

2014.-2020.gada ES finanšu plāna apstiprināšanas nosacījumi

- Finanšu plānu apstiprina ar vienbalsīgu Padomes lēmumu,
- Ikgadējo budžetu apstiprina ar kvalificētu vairākumu

Balsu sadalījums starp dalībvalstīm (no 01.01.2007)	
Vācija, Francija, Itālija, Apvienotā Karaliste	x 29 = 116
Spānija, Polija	x 27 = 54
Rumānija	x 14 = 14
Nīderlande	x 13 = 13
Beļģija, Čehija, Grieķija, Ungārija, Portugāle	x 12 = 60
Austrija, Zviedrija, Bulgārija	x 10 = 30
Dānija, Somija, Īrija, Slovākija, Lietuva	x 7 = 35
Igaunija, Latvija, Luksemburga, Slovēnija, Kipra	x 4 = 20
Malta	x 3 = 3
Kopā:	345

KLP nākotne saistībā ar ES budžeta prioritātēm.

Secinājumi no EK pētījumiem

- Galvenais arguments pašreizējai tiešmaksājumu un tirgus intervences eksistencei ir politikas inerce.
- Reālam novērtējumam jāņem vērā gan ekonomiskā efektivitāte, gan sagaidāmā politikas lobēšana, tādēļ nav iespējama pēkšņa pāreja uz ekonomiski efektīvu budžetu
- Lauksaimniecības **tirgus politikai** vajadzētu tikt atceltai, taču tās pastāvēšanas laikā tai jāpaliek ES un tās budžeta pārziņā. Arguments par labu centralizācijai ir ietekme starptautiskajās sarunās (PTO), kā arī decentralizācijas iespējamā negatīvā ietekme uz iekšējo tirgu.

KLP nākotne saistībā ar ES budžeta prioritātēm.

Secinājumi no EK pētījumiem

- **Ienākumu atbalsta politikai (tiešmaksājumiem)** vajadzētu tikt decentralizētai, jo
  - tā nenodrošina ne mēroga ekonomikas efektu, ne papildus sabiedrisko labumu, ja tiek regulēta ES līmenī,
  - savstarpējās atbilstības prasības jau ir iekļautas ES likumdošanā, savukārt labs lauksaimniecības un vides stāvoklis ir saistīts ar specifiskiem nacionāliem standartiem.
  - valstīs pastāv ievērojamas viedokļu atšķirības lauksaimnieku ienākumu atbalsta vērtējumā, līdz ar to kopējs finansējums rada problēmas. Fiskālās ekvivalences principam (valsts no saviem līdzekļiem finansē izdevumus, par kuriem tā izlemj) vajadzētu noteikt finansējuma apjomu.

Viedoklis ES budžeta pārskatīšanas sabiedriskajā apspriešanās par KLP

Dalībvalsts	Balsu skaits					
		nacio- nalizāciju	līdzfinansējuma piešķiršanu un palielināšanu	atbalsta izlīdzināšanu, atteikšanos no vēsturiskā principa	1.pīlāra atbalsta samazināšanu vai likvidēšanu	2.pīlāra atbalsta palielināšanu
Vācija	29					
Francija	29					
Itālija	29	Pret	Par*			
Apvienotā karaliste	29	Par			Par	
Spānija	27	Pret				
Polija	27	Pret	Pret			
Rumānija	14	Pret	Pret		Pret	Par
Nīderlande	13	Pret	Par	Par	Par**	
Beļģija	12					
Čehija	12	Pret	Pret	Par	Par	Par
Grieķija	12	Pret	Pret		Pret	Par
Ungārija	12	Pret	Pret	Par		
Portugāle	12					Par
Austrija	10				Pret	
Zviedrija	10	Par	Par		Par	Par
Bulgārija	10	Pret			Pret	
Dānija	7	Pret	Pret		Par	Par
Somija	7			Par		Par
Īrija	7	Pret			Pret	Par
Slovākija	7				Pret	
Lietuva	7	Pret		Par		Par
Igaunija	4	Pret	Pret	Par	Par	Par
Latvija	4	Pret		Par		
Luksemburga	4					
Slovēnija	4					
Kipra	4					
Malta	3	Pret		Par	Par	Par
Vērtējums atbilstoši balsu skaitam	345	-149	-36	62	18	95

* - obligātu uz vienādiem principiem

** - nosacījums, ka finansējums nepārsniedz atdevi

Viedokļi publicēti http://ec.europa.eu/budget/reform/issues/read_en.htm

KLP nākotne saistībā ar ES budžeta prioritātēm. Secinājumi (1)

- ES budžetam ir pietiekami elastīgas finansēšanas iespējas, bet galvenā diskusija būs par prioritātēm
- EK pētījumu rezultāti atšķirībā no sabiedriskās apspriešanas oficiāliem dalībvalstu viedokļiem vairāk pauž atbalstu KLP īpatsvara samazināšanai ES budžetā un politikas jomas pārvešanai uz dalībvalstu kompetenci
- Balsu skaita ziņā ietekmīgākās dalībvalstis sabiedriskajā apspriešanā (piem., Vācija, Francija) nav precīzi formulējušas attieksmi pret konkrētiem KLP reformēšanas un finansēšanas jautājumiem, nosakot vien vispārējus mērķus, jo:
  - debašu viedokļi ir apkopoti pirms KLP “Veselības pārbaudes” lēmumu pieņemšanas,
  - Nemot vērā salīdzinoši optimistisko ekonomisko situāciju budžeta apspriešanas laikā 2008.gada pirmajā pusē, institucionālais un sabiedriskais viedoklis par budžeta prioritātēm vēl var būtiski mainīties (uz šādu iespējamību jau ir atklāti norādījusi Spānija).

KLP nākotne saistībā ar ES budžeta prioritātēm. Secinājumi (2)

- No konkrēti paustajiem dalībvalstu viedokļiem par KLP finansēšanas jautājumiem:
  - vairums neatbalsta KLP nacionalizāciju,
  - Jaunās dalībvalstis neatbalsta līdzfinansējuma (t.sk., 1.pīlāram) piešķiršanu vai palielināšanu no nacionālā budžeta, kamēr Vecās dalībvalstis šādu iespēju atbalsta
  - Jaunās dalībvalstis vēlas atbalsta izlīdzināšanu starp dalībvalstīm un atteikšanos no vēsturiskā principa (arī Nīderlande),
  - Visradikālāk atšķiras viedoklis par 1.pīlāra finansējuma samazināšanu vai likvidēšanu, turklāt viedokļi dalās gan Jauno, gan Veco dalībvalstu vidū. Ņemot vērā balsu skaitu, varētu būt sagaidāms atbalsta pārsvars 1.pīlāra samazinājumam
  - 2.pīlāra nozīme tiek akcentēta visos konkrēti formulētajos viedokļos.

Paldies par uzmanību!